

JĀNIS BUHOLCS,

2016-11-23 00:00, Druva (Cēsis) , lpp.: 2 [2], Jānis Buholcs Vidzemes

Augstskola docents

Kļūt par labākiem mediju lietotājiem

Latvija ir daudz darījusi, lai stiprinātu savu fizisko aizsardzību tā iegulda līdzekļus militārajā jomā, cieši sadarbojas ar citām NATO valstīm, vērīgi uzrauga robežas. Taču sabiedrībai ne mazāk svarīgs aspekts ir arī norises informatīvajā telpā. Lai to stiprinātu, nepieciešami ne tikai valsts līmeņa pasākumi. Mūsdienās arī katram mediju lietotājam jāapzinās, cik svarīgi ir spēt kritiski izvērtēt dažādos avotos iegūstamo informāciju.

Mediju politika un aizliegumi

Jautājums par nepieciešamību nodrošināt veselīgu valsts informatīvo telpu politiku un plašsaziņas līdzekļu regulatoru dienaskārtībā ir. Piemēram, Kultūras ministrija attīsta mediju politiku šo pasākumu mērķis ir veicināt sabiedrības interesēm atbilstoša satura veidošanu

un medijos stiprināt Satversmē iekļautās vērtības. Valsts apzinās arī nepieciešamību uzrunāt pēc iespējas plašāku savu iedzīvotāju loku, lai mazinātu iedzīvotāju motivāciju uzturēties Krievijas informācijas telpā tāpēc ir domāts par saturiskā piedāvājuma paplašināšanu arī tiem, kam vieglāk sazināties krieviski. Tāpat Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome pārrauga elektronisko mediju telpu un reaģē uz pārkāpumiem tā cits starp ir uz laiku aizliegusi noteiktu Krievijas televīzijas kanālu retranslēšanu Latvijā, ja šajos kanālos ir konstatēta naida kurināšana un tajos aicināts uz karu. Ir skaidrs, ka Latvijas regulatori nepiespiedīs Kremli atbalstošos telekanālus pārskatīt savu rīcību, un, kad retranslācijas aizlieguma termiņš beidzas, viss sākas no gala. Televīzijas operatori paši varētu nolemt nepiedāvāt šādus kanālus, taču, kā redzams, no lielajiem telekanālu piedāvātājiem tikai retais ir gatavs uz šādu lēmumu. Savukārt pērn izskanējusi ideja par krievvalodīgajiem paredzēta sabiedriskās televīzijas kanāla veidošanu joprojām ir visai nekonkrēta. Neskaidrības ir gan par valsts gatavību paplašināt krievu valodas lietojumu sabiedrisko mediju saturā, gan arī par to, vai mums vispār ir resursi šāda projekta veiksmīgai realizēšanai. Telekanālu izveidot ir viens, bet sasniegt ar to nepieciešamo auditoriju □ pavisam kas cits. Vai Latvija maz var konkurēt

ar Krievijas kanāliem, kas savus skatītājus piesaista ar! ar labiem izklaides raidījumiem, kuriem pa vidu sniedz ziņas savā ideoloģiskajā mērcē?

Šur tur Latgalē joprojām nav iespējams uztvert Latvijas Televīziju un Latvijas Radio. Pat ja vietējie iedzīvotāji ir ieinteresēti tajos pārraidītajā saturā, tas viņiem nemaz nav pieejams. Formāli televīzijas apraide ir pieejama vairāk nekā 99 procentos valsts

teritorijas, radio apraide □ vairāk nekā 96 procentos. Taču, kamēr pierobežā varēs uztvert Krievijas un Baltkrievijas kanālus, bet ne Latvijas, situāciju par normālu saukt nevarēs.

Informatīvā iejaukšanās

Šiem procesiem īpašu nopietnību sniedz starptautiskais konteksts dažādu ietekmīgu varu rīkoti informatīvie pasākumi ar mērķi popularizēt sev tīkamus uzskatus un ietekmēt sabiedriski politiskos procesus citās valstīs. Mūsu austrumu kaimiņš ir izkopiis visdažādākās informatīvās tehnikas, nevairoties arī no brutāliem meliem. To pēdējo gadu laikā uz savas ādas spilgti ir izjutusi Ukraina, par kuru Krievijas oficiālie mediji aizgūtnēm stāsta dažādas briesmu lietas. Taču laba daļa visvisādos "radošos" veidos pamatotu pārmetumu par fašismu, krievvalodīgo apspiešanu, vispārēju valstisku neveiksmīgumu un tā tālāk tiek arī Latvijai un pārējām Baltijas valstīm. Arī citviet Eiropā Krievija izmanto visdažādākās ietekmes sviras medijus, nevalstiskas organizācijas, uz sadarbību gatavus politiķus, lai vairotu savu politisko un ekonomisko ietekmi. Ne katrs spēj turēties pretim ekonomisko resursu, informatīvo kampaņu un dažādu politisko sviru veidotajam spiedienam, kas ir daļa no ilgtermiņa darbības virziena.

Jāuzsver, ka stratēģiskās informatīvās aktivitātēs iesaistās visi lieli starptautiskie spēlētāji, ne jau tikai Krievija. Tomēr Krievija ir vienīgā, kas tik konsekventi apšaubā Latvijas izvēlētos attīstības virzienus un mēģina iestāstīt, ka pēdējo 25 gadu laikā te ir noticis vairāk sliktā nekā laba. Un tādi apgalvojumi nāk no valsts, kur iekšzemes kopprodukts uz vienu iedzīvotāju ir krietni zemāks nekā Latvijā (astoņi tūkstoši eiro pret mūsu tuvu pie 13 tūkstošiem eiro).

Atbilde mediju pratība

Šādos apstākļos izšķiroši svarīgs ir jautājums: kādu saturu iedzīvotāji izvēlas un kā izprot, kas viņiem tiek stāstīts un kā mediju saturs top? Lielai daļai cilvēku mūsdienās ir pieejams milzīgs informācijas klāsts gan Latvijas, gan ārvalstu mediji un

citi avoti. Globālajā tīmeklī ir iespējams atrast visdažādākās interpretācijas par visdažādākajiem jautājumiem. Ja cilvēks labi pacentīsies, viņš no informācijas gūzmā pieejamajiem apgalvojumiem un interpretācijām spēs izveidot teju vai jebkuru kombināciju un "pierādīt" visu, kam vien pats noticējis. Taču tas vien, ka kāds kaut kur kaut ko ir pateicis vai uzrakstījis, pats par sevi vēl neko nepastāsta par izteikuma ticamību.

Aizvien svarīgāka mūsdienās kļūst mediju pratība prasmju kopums, kas ļauj cilvēkiem analizēt, izvērtēt un nepieciešamības gadījumā arī pašiem radīt dažādus mediju vēstījumus. Pirmais solis mediju pratības attīstīšanas virzienā ir katram apzināties, ka mediji neizbēgami veido, nevis atspoguļo realitāti. Par vienu un to pašu notikumu var izveidot radikāli atšķirīga satura materiālus. Tāpēc ikvienam mediju lietotājam ir nepieciešama izpratne, kā mediji darbojas, kādus paņēmienus izmanto, un spēja kritiski izsvērt informācijas avotus. Labā ziņa ir tā, ka pēdējā laikā Latvijā ir parādījušās dažādas iniciatīvas, kas pievēršas tieši mediju pratības veicināšanai Latvijas sabiedrībā. Liela nozīme ir izglītības iestāžu darbam. Arī Vidzemes Augstskola mediju pratību ir izvirzījusi par vienu no savām prioritātēm. Žurnālistikas un komunikācijas studijās liela vērība tiek pievērsta izmantojamās informācijas atlasei un izvērtēšanai, manipulācijas tehniku atpazīšanai un spējai analizēt dažāda līmeņa komunikācijas procesus. Sadarbībā ar medijiem un dažādām profesionālajām organizācijām mēs studentiem nodrošinām plašas iespējas attīstīt savas satura veidošanas prasmes, kā arī iesaistāties vēl dažādu citu sabiedrības grupu pārstāvju izglītošanas pasākumos. Šīs zināšanas ļoti noder ne jau tikai jaunajiem žurnālistiem un komunikācijas speciālistiem, bet arī ikvienam cilvēkam, kam jāliek galā ar mūsdienām raksturīgo informācijas pārbagātību. Tomēr nozīmīgāko lēmumu □ kļūst par kompetentāku mediju lietotāju □ spēj pieņemt tikai katrs cilvēks pats. Tas ir lēmums pārskatīt savus mediju patēriņa paradumus, izvirzīt sev augstākus informācijas atlases kritērijus un pārbaudīt faktus. Tas ir lēmums atzīt, ka savas spējas izvērtēt informāciju mēs paši esam tendēti novērtēt augstāk, nekā ir mūsu reālās spējas tieši šādu tendenci parāda mediju pratības pētījumi. Tas ir lēmums ļaut sev šaubīties, vai viss nūdien ir tā, kā to rāda televizorā.